

VÝZNAM VEDECKEJ ŠKOLY EMILA MAZÚRA A JÁNA DRDOŠA PRE SLOVENSKÚ GEOGRAFIU

*Mikuláš HUBA*¹

Abstract: *The article tries to find the answers on the question, how the Slovak geographical community reflects the scientific, philosophical and strategical message of Professors Emil Mazúr and Ján Drdoš, who were leading personalities of the Institute of Geography, Slovak Academy of Sciences for many years.*

As one can state, mentioned importance as well as message survived, overcoming a complicated development and significant transformation. If Landscape synthesis is understood as the core and the culmination of their scientific school, is possible to say, that their continuation is in integrated approaches, developed at the Institute of Geography mostly via integrative geographical researches realised by the geoekological research, landscape planning, research and mapping of land cover/land use, integrative river basin research or integrative riverine landscape research, environmentally oriented research, philosophically oriented studies of meta-scientific character as well as in the field of the elaboration of geographically relevant aspects of sustainability and quality of life.

Key words: *Emil Mazúr, Ján Drdoš, importance, message, scientific school, landscape synthesis, integrative approach, Institute of Geography SAS*

PREDSLOV

Profesor Ján Drdoš v minulom roku oslávil svoje 75. narodeniny a o niekoľko týždňov neskôr zomrel. Profesor Emil Mazúr by sa bol v tomto roku dožil 85. rokov. Rád by som využil túto príležitosť na malú rekapituláciu obdobia, kedy spolu intenzívne spolupracovali na pôde Geografického ústavu SAV a spolu s ďalšími (za všetkých spomeniem aspoň dr. Jána Urbánka, s ktorým obaja niekoľko rokov tvorili povestný autorský „triumvirát“) vytvorili pozoruhodnú vedeckú školu, ktorá na prelome 70. a 80. rokov minulého storočia získala uznanie na domácej i medzinárodnej pôde.

ÚVOD

Úvodom si dovoľím byť trochu osobný. Profesor Emil Mazúr mi bol riaditeľom desať rokov a predsedom Slovenského zväzu ochrancov prírody a krajiny, v rámci ktorého som pôsobil, dokonca o päť rokov dlhšie. Prof. Drdoš mi bol vedúcim a školiteľom v 80-tych rokoch minulého storočia a o dve desaťročia neskôr viedol inauguračné konanie, týkajúce sa mojej osoby.

Už tieto dôvody by stačili na to, aby človek pocítil potrebu krátkeho zamyslenia sa pri príležitosti ich okrúhlych jubileí. Ale obaja pre mňa znamenali viac. Máločo totiž ovplyvnilo moje rozhodnutie ísť študovať práve geografiu a neskôr sa zamestnať na

1 **Prof. RNDr. Mikuláš Huba, CSc.,** Geografický ústav SAV, Štefánikova 49, 814 73 Bratislava, e-mail: geoghuba@savba.sk

Geografickom ústave SAV tak, ako ich verejne prezentované názory, ktoré obsahoval napr. článok *Geografia – krajina – životné prostredie*, publikovaný v 3. čísle revue *Životné prostredie* z roku 1977 (Mazúr, 1977), či príspevok *Niektoré teoretické problémy integrovaného štúdia prírodného komplexu* od J. Drdoša (Drdoš, 1972).

Až neskôr som sa dozvedel aj o ďalších zásadných príspevkoch na podobnú tému: *Súčasná a výhľadové úlohy našej geografie*, publikovanom v treťom čísle Geografického časopisu z roku 1972 (Mazúr, 1972), alebo *Geografia a jej úlohy pri ochrane a tvorbe životného prostredia* (Drdoš, 1978) ako aj o priekopníckej štúdii *Geography of today and its perspectives*, uverejnenej v tom istom časopise dokonca ešte o štyri roky skôr (Mazúr, 1968).

V protiklade k partikularizmu a úzkej špecializácii, dominujúcej vo väčšine vedeckých disciplín, ma od študentských čias priťahovala charizma syntéz, založených na integrovaných, celostných/holistických prístupoch. A (aj) zásluhou menovaným dvoch mojím učiteľov (ako aj vďaka ich predchodcom, profesorovi Hromádkovi, Luknišovi a ďalším) som pochopil, že medzi nemnoho vedeckých disciplín, programovo celostného charakteru, patrí práve jednotná geografia.

A spoločný mi bol s nimi aj teoretický i praktický záujem o prírodu, krajinu, pamiatky a problémy životného prostredia Slovenska, hľadajúc odpovede na otázky, ktoré vlna ne-regulovanej industrializácie a urbanizácie Slovenska 70-tych rokov 20. storočia so sebou prinášala bez toho, aby sa čo i len pokúšala o racionálne či kultivované zdôvodnenie.

EMIL MAZÚR A JÁN DRDOŠ AKO GENERÁTORI NOVÝCH MYŠLIENOK A PROTAGONISTI CELOSTNÝCH PRÍSTUPOV

Do kontextu holistického myslenia dobre zapadajú Mazúrove tvrdenia, ako napr.: „*Krajina bola predmetom výskumu geografie vlastne už v období zemepisných objavov a zostáva ňou, hoci, pravda, v plnšom a jednoznačnejšom chápaní, dodnes. Geografia sformovala teoreticko-metodologickú bázu aj terminologický aparát o krajine a vybudovala pre ňu špecifickú interpretačnú základňu v podobe tematických máp ako priestorových modelov, opierajúcich sa o celostný systémový prístup*“, alebo na inom mieste: „*Zhodne s vnútornou potrebou vedy pristupuje aj spoločensko-praktická požiadavka integračného prístupu k riešeniu problémov, ktoré sa vynárajú zo zmien krajinného systému*“, alebo: „*Výstupy štúdia krajiny, resp. krajinných systémov, smerujú jednak do terapeutickedy polohy... jednak do prognosticko-preventívnej podoby*“, ale tiež: „*Je nevyhnutné rešpektovať prírodné zákonitosti, štruktúru a dynamiku priestorových krajinných systémov a zamerať činnosť človeka tak, aby sa neprekračovali ich limity únosnosti. Na to je, pravda, potrebné poznať tieto limity, ktoré sú rôznorodé v rôznych prírodných celkoch. Limit únosnosti a potenciál krajiny sa úzko spájajú s funkčným hľadiskom, s určitým druhom aktivity človeka v krajine. A práve jedným z nevyhnutných predpokladov pre harmonický, ale aj ekonomický vzťah človek-príroda je poznanie vhodnosti tej alebo onej činnosti v určitej krajine...Pritom prekročenie limitu únosnosti krajiny nenastáva ani tak kvôli veľkosti zaťaženia určitou funkciou ako skôr kvôli zaťaženiu nevhodnou funkciou*“ a napokon:

„*Odvetvové záujmy však nemusia byť vždy vzájomne konkordantné, ale vzhľadom na potenciál krajiny sa môžu navzájom aj vylučovať, alebo retardovať, vyplýva z toho*

potreba postaviť **integrováný krajinný plán**...Tieto prístupy k štúdiu krajiny sú stavané s prihliadnutím na chápanie krajiny ako dynamického priestorovo-hmotného systému s integrujúcimi prvkami prírodnej a sociálno-ekonomickej sféry a ukazujú na problémy, ku ktorým môže geografia podstatným spôsobom prispieť. Geografia sa teda na riešení problémov životného prostredia zúčastňuje najmä cez štúdium krajiny, a to predovšetkým v preventívno-prognostickej podobe...Na riešenie tejto veľmi zložitej problematiky je nevyhnutná koordinovaná medzivedná spolupráca, stavaná na rešpektovaní osobitostí jednotlivých vedných disciplín, ktoré nie sú vzájomne podriadené, ale sú podriadené len cieľu práce“.

Avšak možno ešte viac, ako to, k čomu sa profesor Mazúr s kolektívom svojich spolupracovníkov hlásil, ma zaujalo to, čo kritizoval a spochybňoval, pred čím varoval: „Vedeckotechnické poznatky, ktoré dala a dáva úzko špecializovaná veda človeku do rúk, si v dôsledku relatívneho nahustenia krajinného systému a dôsledkov, ktoré z toho vyplývajú v rovine životného prostredia, vyžadujú vytvorenie adekvátneho regulačného ústrojenstva, ak sa nemajú obrátiť proti človeku samému“, alebo: „Rozsah súčasných sociálno-ekonomických a technických zmien a ich perspektívne zrýchľovanie, založené na nových technických objavoch a na využívaní nových netradičných zdrojov je totiž natolko široký, že zasahuje v podstate celý krajinný systém ako priestorovú hmotnú kategóriu. Tento zásah je priestorovo diferencovaný, pretože krajina sa rovnako nevyužíva, resp. nie je (rovnako – pozn. aut.) zasiahnutá činnosťou človeka. Jednotlivé časti krajiny majú totiž odlišnú štruktúru a odlišný limit únosnosti pre antropogénnu činnosť. Priestorová diferenciácia využívání a zásahu do krajiny sa nezmenšuje, naopak, má trend naďalej narastať. Hoci vieme, že prírodné zdroje, resp. potenciál krajiny sú veľké a s výnimkou tradičných nerastných surovín aj reprodukovateľné, jednako sú konečné, majú limitované hodnoty pre svoju homeostatickú činnosť. Ich prekročenie môže viesť k narušeniu štruktúry krajinných systémov, ba až k ich nezvratnej deštrukcii. V tomto sa skrýva potenciálne nebezpečenstvo vzniku konfliktných situácií vo vzťahu človek-príroda, resp. krajina a tým treba preventívne predchádzať.“

A napokon: „Pod vplyvom zmien, ktoré sa v tomto storočí (myslí sa tým 20. storočie – pozn. aut.) v podmienkach vedecko-technickej revolúcie udiali a dejú v krajine, začala táto odhaľovať svoju novú tvár. Stále častejšie sa vyskytujú krízové javy jednoznačne ukazujúce, že vlastnosť krajiny byť domovom ľudstva nie je jej podstatnou, ale len akcesorickou vlastnosťou, ktorú môže stratiť. Pocit existenčnej istoty vystriedal pocit existenčnej alternatívy. Po celú doterajšiu existenciu ľudstva platný vzťah človek – krajina sa v tejto novej situácii javí byť neudržateľným. Táto druhá tvár krajiny postavila človeka pred úlohu rýchlo a radikálne odlišovať činnosti, ktoré zachovávajú alebo umocňujú vlastnosť krajiny byť domovom človeka, od činností, ktoré túto jej vlastnosť narušujú (Mazúr et al, 1983).

Apelatívne sa na tému vzťahu človek-príroda vyjadril viackrát aj profesor Drdoš. V úvode svojho *Príspevku k problematike únosnosti krajiny (na príklade Tatranského národného parku)* napríklad píše: „Človek sa zrodil z prírody, vyvinul sa z nej a aj v súčasnej technickej civilizácii, ktorá ponúka človeku nepreberné množstvo veľmi účinných nástrojov na využívanie prírodných zdrojov a pretváranie krajiny, je s ňou existenčne spätý svojou podstatou. Odcudzovanie sa prírode jej devastáciou a antropogenizáciou jej prvkov sa prejavuje v silnom raste chorobnosti človeka. Zdôrazňovanie všemocnosti

ľudského rozumu od čias francúzskej revolúcie i Bibliou navodenej „nadvlády človeka nad prírodou a jej opanovania“ dovedlo ľudstvo na sklonku nášho storočia v mene nepretržitého rastu výroby – údajnej podmienky blahobytu, čo je možné len neprestajným stupňovaním exploatácie všetkých prírodných zdrojov, ku globálnym konfliktom vo vzťahu človeka k prírode, ktoré začínajú ziskávať katastrofálne rozmery.“ (Drdoš, 1990a).

J. Drdoš však o niečo neskôr svoju kritiku zameriaval aj do radov samotných geografov a krajinných ekologov, keď napísal: „*Systém centrálneho riadenia, ktorý vo svojej direktívnej povahe neuvažuje individuálne myslenie a cítenie človeka, si priam vynútil izolované hodnotenie prírodného prostredia (zväčša podľa technických parametrov...), v ktorom sa človek síce niekedy deklaroval, ale jeho osobné potreby sa zaznávali. Obdobne v izolovanej podobe prebiehali ekonomicko-geografické hodnotenia, v ktorých sa nezvažoval štvorrozmerný geografický priestor. Bol to typický dôsledok zámeny človeka – osobitého jedinca – za uniformný kolektív“ (Drdoš, 1992).*

ODKAZ PROFESOROV MAZÚRA A DRDOŠA AKO ZDROJ MOŽNÉHO POUČENIA

V čom je poučný odkaz profesorov Mazúra a Drdoša dnes, viac ako dve desaťročia po tom, ako kulminovala ich škola krajinného potenciálu, krajinskej syntézy a vôbec integrovaných prístupov ku krajine a jej vplyv na domácej i medzinárodnej geografickej scéne?

Z môjho pohľadu je ich odkaz naďalej inšpiratívny najmä v týchto oblastiach :

1. Podpora integrovaného geografického i metageografického výskumu a (geo)systémového prístupu vo výskume krajiny (krajinný potenciál, limity, zraniteľnosť, zaťažiteľnosť/únosnosť a ďalšie účelové vlastnosti krajinných systémov).
2. Vyzdvihnutie geografie na určitý metavedný piedestál v rámci geovedných disciplín i v rámci (česko)slovenskej vedy ako celku. Aj vďaka významnému postaveniu, ktoré si v rámci vedeckých grémií na Slovensku i v celom bývalom Československu obaja vybudovali (pozri napr. Drdoš et al, 1980).
3. Významný príspevok k medzinárodnému etablovaniu slovenskej krajinovednej školy, resp. školy krajinskej syntézy o.i. v podobe iniciovania, vzniku a vedenia Pracovnej skupiny IGU *Krajinná syntéza* či dvoch pomerne významných medzinárodných sympózií na túto tému (Smolenice 1979 a 1981).
4. Organizačná schopnosť či ambícia koordinovať rozsiahle multidisciplinárne projekty, vrcholom čoho bol Atlas SSR, ale aj aktívna a programová účasť viacerých pracovníkov ústavu na tvorbe encyklopedických diel, za všetky spomeňme štvordielny epos Slovensko, najmä jeho časti Príroda a Ľud.
5. Stratégia aplikovaného výskumu a spolupráce s praxou. Vari permanentne sa riešili zmluvné projekty aplikačného charakteru, ale v rozumnom rozsahu, tak, aby tým netrpel základný výskum.
6. Postavenie ochrany prírody na geosystémový základ a rozšírenie konceptu ochrany (relatívne) nenarušenej prírody o koncept krajiny, vrátane krajiny kultúrnej a jej historických štruktúr. Infiltrácia dôležitých postov v dobrovoľnej ochrane prírody a krajiny na Slovensku geografmi (Mazúr, Urbánek, Drdoš, Jakál, Huba a ďalší).

7. Stratégia budovania pracoviska so snahou pokryť minimálne jedným odborníkom všetky relevantné geografické subdisciplíny.
8. Schopnosť pritiahnuť schopných absolventov vysokých škôl, ale aj popredných expertov z iných pracovísk, a to aj vďaka pomerne ambicióznemu zameraniu a na tie časy relatívne liberálnej klíme na pracovisku. Geografický ústav SAV bol za éry tunajšieho pôsobenia profesorov Mazúra a Drdoša nielen uznávaným, ale aj pomerne atraktívnym a vyhľadávaným pracoviskom.
9. Psychologická schopnosť (alebo správny inštinkt) osloviť a poveriť správnymi ľuďmi správnymi úlohami. Nadštandardná (aj keď nie bezhraničná) dôvera vo vzťahy k mladým vedeckým pracovníkom. Vlastná pedagogická činnosť ako aj vedenie ďalších pracovníkov Geografického ústavu k takejto činnosti (Porubský, Jakál, Krippel, Tarábek, Kvitkovič, Stankoviansky, Urbánek, Feranec, Oťahel, Huba, Ira a ďalší).
10. Dar kritického myslenia a vyjadrovania sa a spoločenská angažovanosť.

KONTINUITA VERZUS DISKONTINUITA ODKAZU PROFESOROV MAZÚRA A DRDOŠA – NOVÉ VÝZVY

Ako je to s napĺňaním vedeckého a filozofického odkazu profesorov Mazúra a Drdoša v slovenskej geografii a zvlášť na ich bývalom materskom pracovisku, teda na Geografickom ústave SAV? Možno konštatovať, že tento odkaz naďalej žije, prekonajúc zložitý vývoj a nemalú transformáciu.

Zároveň však možno konštatovať, že jeho protagonisti neraz museli „plávať proti prúdu“.

Bol to paradox o to väčší, že „spoločenská objednávka“ rozvíjať a uplatňovať integrované prístupy ku krajine, za ktoré sa zasadzovali profesori Mazúr a Drdoš, má od roku 1989 skôr rastúcu, než klesajúcu tendenciu. Spomeňme aspoň niektoré skutočnosti, ktoré podporujú takéto tvrdenie. Môžeme ich nazvať novými spoločenskými objednávkami a výzvami. Akú majú podobu v zmenených podmienkach? Bez nároku na úplnosť sme vytipovali nasledujúcich 14:

1. Obdobie transformácie a formovania novej ekonomiky i celej spoločnosti, vznik samostatnej SR, členstvo v OECD, EÚ, NATO at.
2. Decentralizácia, regionálne plánovanie a regionálny rozvoj.
3. Nové pohľady na aplikáciu lokalizačných teórií (nová geopolitická situácia a medzinárodný kontext, zánik predchádzajúcich, ale aj vznik niektorých nových bariér, liberalizácia ekonomiky, odštátnenie, pôsobenie trhu, finančná a hospodárska kríza...).
4. Nové legislatíva, resp. právny systém (napr. strešný zákon o životnom prostredí, zákon o ochrane prírody a krajiny, legislatívne etablovanie sa územných systémov ekologickej stability, integrovaný manažment povodí, posudzovanie vplyvov na životné prostredie (EIA/SEA), pristúpenie k Európskemu dohovoru o krajine, návrh zákona o krajinnom plánovaní at.).
5. Medzinárodné dohovory v relevantných oblastiach.
6. Rozvojové koncepcie a stratégie, regionálne stratégie, alternatívne rozvojové koncepcie/stratégie.

7. Rozvoj školstva, vedy, mimovládnych organizácií a súkromného sektoru (napr. poradenstvo, EIA firmy a pod.).
8. Reformovaná verejná správa s dôrazom na decentralizáciu a deetatizáciu..
9. Nové požiadavky na informácie o krajine (hodnota pozemkov, oceňovanie škôd, poisťovníctvo, stanovenie majetkovej ujmy, nové prístupy k dotáciám ai.).
10. Prehlbujúce sa problémy rastúcich regionálnych disparít.
11. Rastúce problémy spojené s takými geograficky relevantnými javmi, akými je suburbanizácia, marginalizácia a pod.
12. Stále väčšia otvorenosť vedy, ekonomiky i celej spoločnosti voči svetu a príležitosti a riziká s tým spojené (pozri napr. takmer okamžité dopady svetovej finančnej a hospodárskej krízy na Slovensko – pozn. aut.).
13. Nové problémy, hazardy/riziká, výzvy a príležitosti, ktoré so sebou prináša proces globalizácie a jeho stále citelnejšie dopady na Slovensko.
14. Imperatív prechodu na trajektóriu trvalo udržateľného rozvoja s charakterom novej rozvojovej paradigmy.

Aktuálnou i perspektívnou výzvou je aj hlbšia kauzálna analýza vzájomnej podmienenosti, integrálnych vzťahov a synergických efektov spolupôsobenia jednotlivých prvkov (geo)ekosystému či zložiek krajiny: klímy, pôdy a bioty a v bezprostrednej väzbe na ne aj vody, horninového podložia, georeliéfu a v neposlednom rade i ľudských výtvorov a pôsobenia človeka. Práve integrovaný prístup nás učí vidieť súvislosti a bráni tomu, aby sme jednotlivé prvky systému chápali (len) izolovane. (Huba, Ira, 1996, Huba, 2005, Ira et al., 2006, Urbánek, 2006 a i.).

Celkovo možno konštatovať, že odkaz profesorov Mazúra a Drdoša a ich školy zo 70. a 80. rokov minulého storočia v slovenskej geografii a zvlášť na Geografickom ústave SAV pretrval, prekonajúc zložitý vývoj a nemalú transformáciu. Ak za jadro a zároveň vyvrcholenie vedeckej školy oboch pánov profesorov považujeme smer s názvom *Krajinná syntéza*, potom možno konštatovať, že ich pokračovanie je v integrovaných prístupoch, ktoré sa na GgÚ SAV realizujú najmä prostredníctvom integrovaných výskumov s priemetom do výskumu a mapovania využitia krajiny a krajinej pokrývky (pozri napr. Oťaheľ J., Feranec, J., 2006), štúdiá zmien riečnej a poriečnej krajiny, prípadne v rámci celých povodí (Lehotský, Grešková, 2004a, 2004b, Hanušin, 2003, 2007a ai.), chránených území a ich sieťovania (napr. Hanušin, J., 2007b), environmentálnych štúdií (Hanusin et al, 2007, Huba, 2008), filozofujúcich štúdií metavedného charakteru (Huba, 2004, Ira et al, 2006, Lehotský, 2003, Oťaheľ, J. 2004, Urbánek, J., 2006, Žigrai, Huba, 2004), ako aj vo sfére rozpracúvania geograficky relevantných aspektov udržateľnosti (sustainability) a kvality života (Huba, Ira, 1996, 2000, Hanušin et al, 1997, 2000, 2007, Ira, 1996, Ira et al, 2006) a ďalších. Pokračuje aj aktualizácia teoretických poznatkov a metodických prístupov v tejto oblasti (napr. Huba, 2004, Oťaheľ, 2004). Z najmladšej generácie geografov na Geografickom ústave SAV sa snaží odkaz profesorov Drdoša a Mazúra a ich krajinnosyntetickej školy vo väzbe na nové výzvy, ktoré pred geografiou stoja, rozvíjať najmä D. Šebo (Šebo, 2009).

ZÁVER

Je ťažké predvídať, ako by sa bola pozícia i osud profesora Mazúra vyvíjali po novembri 1989, nebyť zákernej choroby, ktorá predčasne ukončila jeho pozoruhodný a inšpiratívny život. Nesprávne by bolo mechanicky porovnávať vtedajšie podmienky a okolnosti s dnešnými. Čo je však možné a užitočné, to je poučiť sa z toho, čo tandemu Mazúr - Drdoš možno jednoznačne pripísať k dobru a čo sa jeho nasledovníkom na ich bývalom pracovisku, teda na Geografickom ústave SAV, nie vždy darí. Stačí ísť bod po bode a pri každom nájdeme veci, ktoré robili profesori Mazúr a Drdoš s vtedajším tímom svojich spolupracovníkov inak a neraz úspešnejšie, ako ich robíme my. A to je fakt hodný zamyslenia.

Čo sa týka koncepčného a strategického zamerania samotného Geografického ústavu po novembri 1989 možno konštatovať, že prof. Drdoš patril medzi prvých geografov, ktorí pochopili nové výzvy doby a pohotovo na ne zareagovali v prácach na tému environmentálnej geografie (1990a, 1994a, 1994b), únosnosti a iných účelových vlastností krajiny (1990b, 1992) či geografizácie procesu posudzovania vplyvov na životné prostredie (Drdoš, Kozová, 1992). A pokračoval v tom aj počas svojho pôsobenia na Prešovskej univerzite (pozri napr. Drdoš, 1999, Drdoš, Hrnčiarová, 2005, Drdoš, Michaeli, 2001, 2005). Aj v prípade profesora Mazúra sa dá s pravdepodobnosťou hraničiacou s istotu predpokladať, že by bol privítal - aj keď iste svojím charakteristickým kritickým spôsobom - vývoj súvisiaci s prípravou, priebehom a implementáciou záverov Konferencie OSN o životnom prostredí a rozvoji z r. 1992, ktorá vo svojich dokumentoch integrované, holistické či syntetické prístupy ku krajine vyzdvihla na najvyššie priečky agendy globálnej politiky (Deklarácia z Rio de Janeiro..., 1992, Agenda 21, 1992 ai.). Takmer určite by bol pochopil, že je to obrovská príležitosť a výzva pre geografiu a podľa toho by bol aj konal.

Literatúra

- Agenda 21, (1992): *UN Conference on Environment and development*. Rio de Janeiro. New York, A_Conf. 151/4.
- Declaration from Rio de Janeiro on Environment and Development. *UN Conference on Environment and development*. Rio de Janeiro. New York.
- DRDOŠ, J., (1972): Niektoré teoretické problémy integrovaného štúdia prírodného komplexu. *Acta geobiologica*, 3, 8 – 50.
- DRDOŠ, J., (1978): Geografia a jej úlohy pri ochrane a tvorbe životného prostredia. *Geografický časopis*, 30, 218 – 226.
- DRDOŠ, J., URBÁNEK, J., MAZÚR, E., (1980): Landscape syntheses and their role in solving the problems of environment. *Geografický časopis*, 32, 119 – 129.
- DRDOŠ, J., (1982): Krajina a životné prostredie. O potrebe integrovaných krajinných podkladov. In Drdoš J. ed. *Geografia a životné prostredie*. Bratislava (SGS), pp. 3 – 15.
- DRDOŠ, J., (1990a): Príspevok k únosnosti krajiny (na príklade Tatranského národného parku). *Geografický časopis*, 42, 3 – 22.
- DRDOŠ, J., (1990b): Environmentálna geografia. Manuscript. Geografický ústav SAV.
- DRDOŠ, J., (1992): Prírodné prostredie: zdroje-potenciály-únosnosť-hazardy-riziká. *Geografický časopis*, 44, 30 – 39.

- DRDOŠ, J., (1994a): Environmental research in Slovakia: foundations, current state, perspectives. *Geografický časopis*, 46, 117 – 129.
- DRDOŠ, J., (1994b): Natural environment and its utilisation in Upper Nitra Region. In: Drdoš, J., Szöllös, J. Environmental research in geography: selected papers. *Geographia Slovaca*, 6, 125 – 136.
- DRDOŠ, J., KOZOVÁ, M., (1992): Metodológia procesu a tvorba manuálov pre hodnotenie vplyvov činnosti na životné prostredie v Slovenskej republike. In: Drgoňa, V., ed. *Regionálne systémy životného prostredia*. Nitra (Nitrianska univerzita), pp. 57-61.
- DRDOŠ, J., (1999): Geoekológia a environmentalistika I. časť, Krajinná ekológia-geoekológia, krajina, životné prostredie, FHPV UP, Prešov.
- DRDOŠ, J., MICHAELI, E., (2001): Geoekológia a environmentalistika – II. časť, Environmentálne plánovanie, FHPV UP, Prešov.
- DRDOŠ, J. HRNČIAROVÁ, T., (2005): Únosnosť – metodika na stanovenie limitov využívania krajiny. *Prírodné vedy – Folia Geographica 8, Acta Facultatis Studiorum Humanitatis et Naturae Un. Prešovensis*, p. 219 – 232.
- DRDOŠ, J., MICHAELI, E., (2005): Geoekológia a environmentalistika II. časť, Environmentálne plánovanie v regionálnom rozvoji, FHPV UP, Prešov.
- HANUŠIN, J., (2007a): Narušenie hydrologického cyklu v povodí Hornádu ľudskou činnosťou. *Geographia Cassoviensis*, 1, 37 – 40.
- HANUŠIN, J., (2007b): Krajinnokoekologické aspekty ochrany prírody v oblasti Tatier. In: Herber (ed.): *Fyzickogeografický zborník 5*, PRIF MU Brno, pp. 118 – 123.
- HANUŠIN, J., (2003): Landscape ecological aspects of the collectivised agricultural landscape in view of sustainability. *Ekológia (Bratislava)*. Supplement 2/2003, 367 – 376.
- HANUŠIN, J., HUBA, M., IRA, V., LACIKA, J., SZÖLLÖS, J., (1997): Vývojové trendy využívania vybraných prírodných krajinných zdrojov na Slovensku z aspektu trvalej udržateľnosti. *Geografický časopis*, 49, 2, 127 – 143.
- HANUŠIN, J., HUBA, M., IRA, V., KLINEC, I., PODOBA, J., SZÖLLÖS, J., (2000): *Výkladový slovník termínov z trvalej udržateľnosti*. STUŽ/SR, Bratislava, p. 158.
- HANUŠIN, J., HUBA, M., IRA, V., (2007): Environmental situation in Slovakia since 1990 in context of sustainability. In *Pollution and Water Resources, Columbia University Seminar Proceedings : Environmental Problems in US and Central Europe including social Aspects of both Areas*. – Bratislava : Institute of Hydrology, vol. XXXVII, p. 242 – 263.
- HUBA, M., IRA, V., (1996): O koncepcii trvalej udržateľnosti vo vzťahu k niektorým geografickým aspektom vývoja Slovenska. *Geografický časopis*, 48, 3 – 4, 285 – 299.
- HUBA, M., (2004): Sustainability concept and environmentally oriented integrated sciences on landscape and society. *Ekológia (Bratislava)*. Supplement 1/2004, 69 – 76.
- HUBA, M., (2005): Integrované prístupy ku krajine a životnému prostrediu – predpoklad implementácie Rio-dohovorov. *Životné prostredie*. 39, 4, 196 – 199.
- HUBA, M., (2008): Výskum životného prostredia v slovenskej geografii s dôrazom na geografický ústav SAV. *Geografický časopis*, 60, 4, 363 – 394.
- IRA, V., (1996): Social Dimension of Strategic Environmental Assessment. In: Kozová, M., Moncmanová, A. eds. *Proceedings of the International Seminar Management and Protection of Environment*. (Comenius University Bratislava), Bratislava, pp. 109–112.

- IRA, V., HUBA, M., LEHOTSKÝ, M., (2006): Príspevok do diskusie o súčasnosti a budúcnosti geografického výskumu na Slovensku v medzinárodnom kontexte. *Acta Facultatis Studiorum Humanitatis et Naturae Universitatis Prešovensis, Folia Geographica*, 9, 56 – 60.
- IRA, V., MICHÁLEK, A., PODOLÁK, P., (2006): Quality of life and the environment. In Mládek, J., Kusendová, D., Marenčáková, J., Podolák, P., Vaňo, B., eds. *Demogeographical analysis of Slovakia*. Bratislava: (Comenius University), pp. 146 – 149.
- LEHOTSKÝ, M., (2003): Postmoderna a epistemológia krajinného priestoru s akcentom na fluvialne geosystémy. In Herber, V. ed. *Fyzickogeografický zborník 1. Fyzická geografia – vzdelávanie, výskum, aplikácie*. Brno (Přírodovědecká fakulta MU), pp. 146 – 151.
- LEHOTSKÝ, M., GREŠKOVÁ, A., (2004a): . Riverine landscape and geomorphology: ecological implications and river management strategy. *Ekológia (Bratislava)*. Supplement 1/2004, pp. 179 – 190.
- LEHOTSKÝ, M., GREŠKOVÁ, A., (2004b): Korytovo-nívné geosystémy-riečna krajina: prieskum a hodnotenie. In *Geografie: Sb. ČGS*. 109, 4, 277 – 288.
- MAZÚR, E., (1968): Geography of today and its perspectives. *Geografický časopis*, 20, 3, 201 – 211.
- MAZÚR, E., (1972): Súčasná a výhľadové úlohy našej geografie, *Geografický časopis*, 24, 3, 177 – 184.
- MAZÚR, E., (1977): Geografia – krajina – životné prostredie, *Životné prostredie*, 3, 117 – 119.
- MAZÚR, E., DRDOŠ, J., URBÁNEK, J., (1983): Krajinné syntézy – ich východiská a smerovanie. *Geografický časopis*, 35, 1, 3 – 19.
- OŤAHEL, J., (2004): Landscape and landscape research in Slovakia. In Androp, M. Bel-geo. *Landscape research in Europe*. 2 – 3, 337 – 346.
- OŤAHEL, J., FERANEC, J., (2006): Výskum a využitie krajiny: minulosť a súčasnosť. *Geografický časopis*, 58, 2, 105 – 124.
- ŠEBO, D., (2009): Integrovaný prístup k regiónom s dôrazom na situáciu v slovenskej geografii *Acta facultatis Rerum Naturalium Universitatis Comenianae*, No. 52 (v tlači).
- URBÁNEK, J., (2006): Krajinné syntézy. *Geografický časopis*, 58, 2, 85 – 98.
- ŽIGRAI, F., HUBA, M., (2004): Some metascientific remarks concerning the sustainable development of the society and the environment. *Ekológia (Bratislava)*. Supplement 1/2004, 403 – 411.

IMPORTANCE OF SCIENTIFIC SCHOOL OF EMIL MAZÚR AND JÁN DRDOŠ FOR THE SLOVAK GEOGRAPHY

Summary

The contribution attempts to briefly answer the question of how it is with the fulfilment of the scientific, philosophical and strategic message of Professor Mazúr and Professor Drdoš in Slovak geography and particularly at the Institute of Geography, Slovak Acade-

my of Sciences. We may say that the mentioned message has survived, having experienced complex development and considerable transformation.

At the same time we may also say that its protagonists went through hard times and so the fulfilment of the mentioned message and development of scientific school of landscape syntheses did not organically and without difficulties tie up on the successful era of its initiators and “spiritual fathers”.

It was a far bigger paradox because the “social order” to develop and apply integrated approaches to landscape, which both mentioned protagonists advocated, has had since 1989 rather growing than descending tendency.

It would be also wrong to compare mechanically conditions and circumstances of those times with nowadays. What is however possible is learning from the situation, what we can see as a big con of the protagonists and what they not always can do well at the Institute.

Concerning the conceptual and strategic focus of the Institute of Geography after November 1989 we may say that Prof. Drdoš was among the first geographers, who understood the new challenges of era and promptly reacted on them in his works focused on environmental geography, special-purpose qualities of landscape or geographisation of the process of assessment of the impacts on the environment. In the case of Prof. Mazúr as well, we can almost with certainty suppose that he would have welcomed, even with his characteristic critical way, the development connected with preparation, running and implementation of the conclusions. The UN conference on environmental issues and development has in its documents raised the integrated, holistic, and synthetic approaches to the landscape to the highest level of the global policy agenda. (Declaration from Rio de Janeiro, 1992, Agenda 21, 1992 etc.). He would have almost immediately understood that it is a great opportunity and challenge for geography and he would act in accordance with that.

Recenzovali: Prof. RNDr. Ján Oľahel', PhD.
Prof. RNDr. Eva Michaeli, PhD.